

Läxor i praktiken

– ett stödmaterial om läxor i skolan

Läxor i praktiken

– ett stödmaterial om läxor i skolan

ISBN: 978-91-7559-404-0

Grafisk produktion och illustration: AB Typoform
Stockholm 2021

Innehåll

5	Förord
7	Inledning
8	Syfte och utgångspunkter
9	Vad är läxor?
10	Läxor och elevernas tid
11	Att diskutera
13	Läxors syften och effekter
13	Olika läxor – olika syften
14	Läxors effekter
15	Att diskutera
17	Läxans kvalitet
17	Läxan ingår i ett undervisningssammanhang
26	Att diskutera
29	Sociala och kulturella perspektiv på läxor
29	Läxor och likvärdighet
32	Läxor som källa till konflikt eller samarbete
35	Att diskutera
37	Litteratur

Förord

Läxor är inte reglerade i skolans styrdokument, men är vanligt förekommande i skolans arbete. Läxan utgör ett omdiskuterat inslag i skolan och är föremål för många frågor som riktas till Skolverket. Detta material har tagits fram för att stödja skolorna att utveckla genomtänkta förhållningssätt till hur de kan arbeta med läxor. Det är viktigt att skolan arbetar systematiskt och genomtänkt för att utveckla undervisningen rent generellt, och att man i detta systematiska kvalitetsarbete även tar hänsyn till hur man eventuellt använder läxor. Det är Skolverkets förhoppning att stödmaterialet ska utgöra ett stöd i det arbetet.

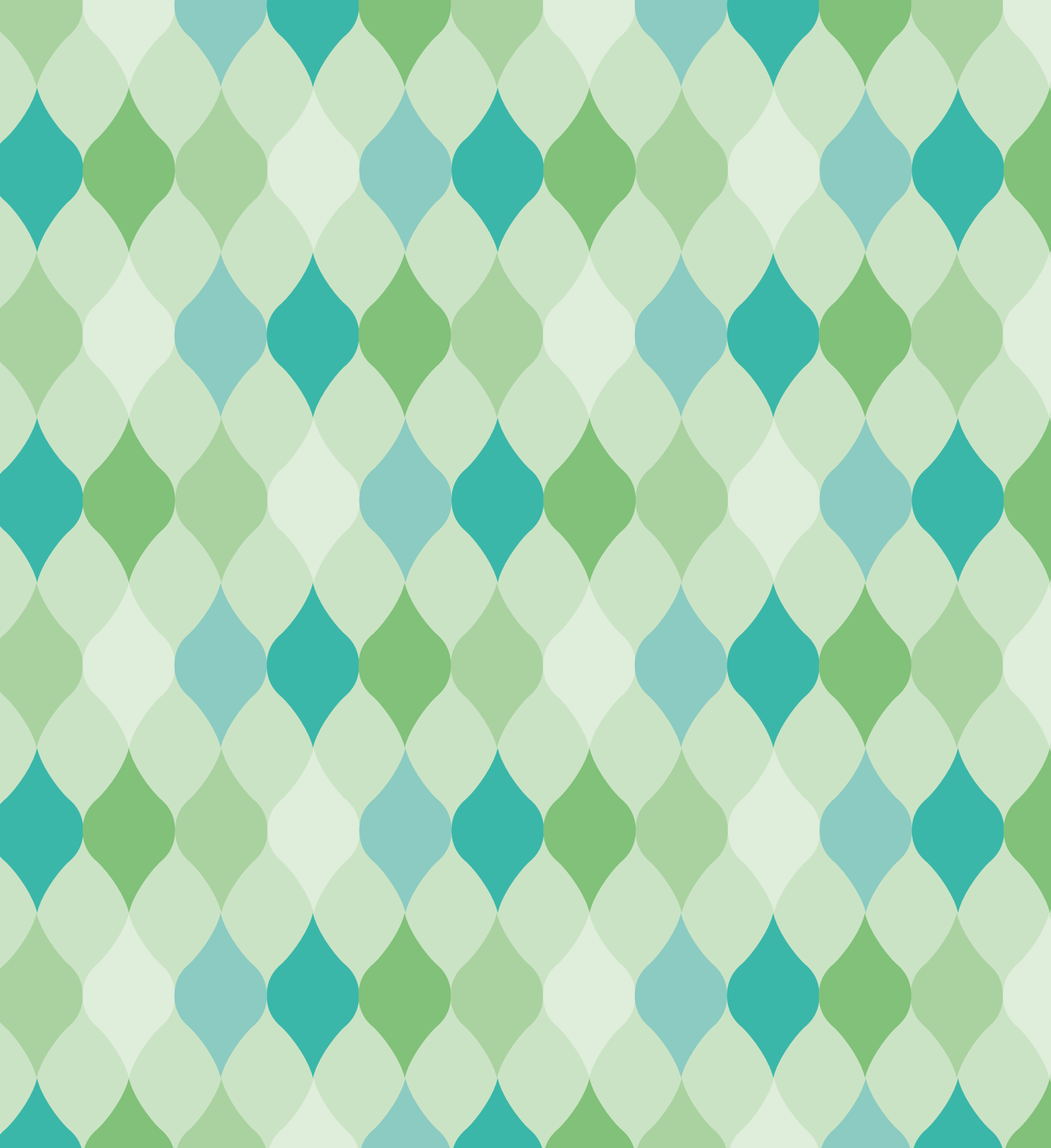
Stödmaterialet lyfter fram faktorer som kan göra att läxan blir ett stöd för elevernas lärande. Centralt är att läxorna, när de används, hänger ihop med och stödjer de processer som är aktuella i undervisningen. För att det ska bli tydligt för eleverna hur läxan passar in i den pågående undervisningen är det viktigt att läxan förbereds, förklaras och följs upp i undervisningen på ett bra sätt. Materialet behandlar också likvärdighetsaspekter och pekar ut faktorer som kan bidra till att eleverna får likvärdiga förutsättningar att göra läxorna. Likvärdigheten främjas av att läxorna är grundligt förberedda i undervisningen och att de inte kräver att eleven, för att klara av att göra läxan, får kvalificerad hjälp av sina vårdnadshavare eller någon annan person.

Stödmaterialet är uppbyggt så att teoretiska textavsnitt som utgår från skolans styrdokument, aktuell forskning och beprövad erfarenhet följs av frågor som lärare kan använda för att enskilt eller tillsammans med kollegor utvärdera sin egen läxpraktik och utveckla medvetna strategier för hur man ska förhålla sig till läxor. Materialet vänder sig i första hand till verksamma och blivande lärare och skolledare. Exempelen är i huvudsak hämtade från grundskolan, men de resonemang som förs är till stor del relevanta i de flesta skolformer.

Materialet har tagits fram inom ramen för Skolverkets projektHandledning för lärande, ett regeringsuppdrag att stödja grundskolor i utanförskapsområden. Fil. dr. Max Strandberg vid Stockholms universitet är huvudförfattare till materialet och docent Ingrid Westlund vid Linköpings universitet bidrog med värdefulla synpunkter i slutskedet.

Kjell Hedwall
Avdelningschef

Mattias Ludvigsson
Undervisningsråd

Inledning

Redan på 1500-talet nämns läxor i svenska texter och syftar då på elevernas beting i form av läsestycken eller predikotext.¹ I skolordningen från 1611 omtalas läxor på ett sätt som tydligt liknar dagens syn på vad en läxa är:

*När skolan upplöses, givas s.k. ferieläxa, vilken lärjungarna skola uppläsa ur minnet vid sin återkomst efter sockengången.*²

Att läxor inte alltid uppfattades som något positivt framkommer av poeten Anna Maria Lenngrens dikt Pojkarne från slutet av 1700-talet:

Jag mins den ljufva tiden /

...

Då alt utom min läxa /

*Jag lätt och lustigt fann.*³

Katekesförhören kan ses som en form av läxa till hela svenska folket. Under flera hundra år fick både barn och vuxna visa att de kunde besvara frågor på innehållet i Martin Luthers lilla katekes. Föräldrarna hade ansvaret att lära sina barn och tjänstefolket att läsa och kunde de inte själva läsa fick någon annan hjälpa till, till exempel klockaren.⁴ När folkskolan infördes 1842 blev det istället läraren som förhörde elevernas läxor.

Än idag ingår läxor på ett eller annat sätt i vardagen för de flesta elever och lärare. Det finns forskning som visar att lärare menar att mycket läxor signalerar att skolan är framgångsrik och håller hög kvalitet.⁵ Läxor har alltså en lång tradition och omges av positiva förväntningar på att de ska leda till kunskapsutveckling. Det kan vara bidragande orsaker till att lärare ger eleverna läxor oreflekterat och utan att försäkra sig om att uppgiften går att lösa.⁶

1. Lundahl, 2004.

2. 1561, 1611 och 1649 års skolordningar i avtryck och de båda senare i översättning i Rudolf B. Hall m.fl. (1921): Sveriges allmänna läroverksstadgar 1561 – 1905. Årsböcker för svensk undervisningshistoria, 1921 vol IV. Föreningen för svensk undervisningshistoria.

3. Svenska akademins ordbok 1942 spalt: L1803.

4. Johansson, 1983; Resnick & Resnick, 1977.

5. Westlund, 2004.

6. Pedagogiska magasinet, 2013. Intervju med Ingrid Westlund.

Svenska läxforskare som Jan-Olof Hellsten och Ingrid Westlund har påtalat det märkliga i att så lite forskning bedrivits om läxor med tanke på hur vanligt förekommande de är.⁷ Hellsten visade i forskningsöversikten *Läxor är inget att orda om* att läxor är ett dominerade inslag i undervisningen trots att de inte behandlas i styrdokument, inom lärarutbildningen eller i läromedel.⁸

I läroplanerna som föregick Lpo 94 fanns det regleringar kring läxornas syfte och hur skolan skulle arbeta med läxor. Sammantaget syftade regleringarna till att värna elevernas fritid och främja likvärdigheten i utbildningen, men också till att lyfta fram läxor som en träning för eleverna i att ta eget ansvar.⁹

Syfte och utgångspunkter

Sedan 1994 finns det inga specifika bestämmelser om läxor i skolans styrdokument. Det finns därmed inga regleringar som avgör om läxor ska ges, eller hur frekventa och omfattande de läxor som eventuellt ges ska vara. Det finns dock en ständigt pågående debatt i samhället om läxans vara eller inte vara. Debatten refererar ofta till forskning som behandlar dels vilka kunskapsresultat läxor ger generellt, dels oönskade bieffekter av läxor.

I avsaknad av reglering runt användningen av läxor är det upp till lärare och rektorer att utifrån sina respektive uppdrag avgöra om och i sådana fall hur de vill arbeta med läxor som en del av den pedagogiska verksamheten. En viktig utgångspunkt är då de mål och riktlinjer som gäller för utbildningen, till exempel att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.¹⁰

Syftet med detta stödmaterial är därför att ge lärare och rektorer ett underlag för att diskutera frågor om läxor, till exempel om de ska användas på skolan och i så fall hur de kan förberedas, utformas och följas upp. I materialet diskuteras faktorer som kan påverka läxans kvalitet. På så sätt ska materialet bidra till att läxor – om de ges – är så bra som möjligt. Bra i den meningen att de har potential att utveckla elevernas kunskaper och förmågor i en omfattning som står i proportion till den

7. Hellsten, 2000; Westlund, 2004.

8. Hellsten, 1997.

9. Skolöverstyrelsen 1962 (Lgr 62); Skolöverstyrelsen 1969 (Lgr 69); Skolöverstyrelsen 1980 (Lgr 80).

10. 3 kap. 3 § skollagen.

tid eleverna lägger ner på läxorna. I materialet diskuteras också hur de läxor som ges ska vara möjliga att utföra för alla elever och ställa rimliga krav på tidsåtgång och ansträngning.

Stödmaterialen utgår från skolans styrdokument, forskning och beprövad erfarenhet. Stora delar av regelverket kring skolans uppdrag och ansvar är relevanta i förhållande till skolans läxpraktik, och mycket av forskningen kring god undervisning generellt går att överföra till ett resonemang om läxors kvalitet. Det innebär att även bestämmelser och forskning som inte specifikt handlar om läxor ligger till grund för de diskussioner som förs i materialet.

Vad är läxor?

Det finns olika sätt att definiera vad en läxa är, och det finns ingen allmänt vedertagen definition som forskare, lärare och lekmän förenas kring. Den vanligaste definitionen är att läxor är uppgifter som läraren tilldelar eleverna att göra efter skoltidens slut.¹¹ En viss precisering av definitionen kommer från den kände läxforskaren Harris Cooper som menar att läxor även omfattar det arbete som elever gör på håltimmar och raster i skolan. Enligt Hellsten kan dessutom uppgifter som eleverna själva väljer att utföra utanför lektionstiden definieras som läxor.¹²

Eftersom det inte finns någon konsensus om vad en läxa är kan det vara viktigt att på den egna skolan diskutera vilken betydelse man lägger in i begreppet läxa. Vilken definition man gör kan bland annat bero på hur undervisningen i skolan ser ut och hur man balanserar mellan lärarledd undervisning och friare arbetsätt. Det skolarbete eleverna utför i hemmet har delvis ändrat karaktär i takt med att skolan har börjat betona elevstyrda och självständiga arbetsformer i allt större utsträckning. I kunskapsöversikten *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?* framgår det att lärarens genomgångar och förklaringar, liksom gruppsamtal och diskussioner i helklass, fick mindre utrymme i undervisningen under 1990-talet och början av 2000-talet, samtidigt som enskilt arbete och arbete i par eller mindre grupper blev allt vanligare. Eleverna fick ofta ta ett stort eget ansvar för både läran- det i sig självt och för hur de planerade och organiserade sitt skolarbete.¹³

11. Hellsten, 2000; Cooper & Valentine, 2001; Epstein & Van Voorhis, 2001; Hughes & Greenhough, 2004; Westlund, 2007; Wall & Karlefjärd, 2013.

12. Hellsten, 2000.

13. Skolverket, 2009.

Lili-Ann Kling Sackerud visar i sin forskning att dessa förändringar i skolans arbetssätt leder till outtalade läxor där eleverna får ta med sig skolarbetet hem för att hinna med sina beting.¹⁴ När arbetssättet i skolan kännetecknas av en stor del ”eget arbete” eller andra mindre lärarstyrda arbetsformer är det inte ovanligt att elever väljer att prioritera umgänget med kompisar i skolan och istället förlägger stora delar av själva skolarbetet till hemmet. När eleverna planerar och väljer sitt skolarbete själva får ordet läxa således en delvis annan innebörd.¹⁵

Läxor och elevernas tid

Barn och ungdomar behöver tid för vila och återhämtning, för att umgås med familj och vänner, för att odla sina intressen och prova nya fritidsaktiviteter.¹⁶ I längden påverkas med stor sannolikhet även kunskapsresultaten och motivationen för fortsatt lärande positivt av att eleverna upplever balans mellan skola och fritid i sina liv.

I skollagen står det att *den obligatoriska verksamheten får omfatta högst 190 dagar per läsår och åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar per dag. Sådan verksamhet får inte förläggas till lördagar, söndagar eller andra helgdagar.*¹⁷

Eftersom det inte framgår av lagtexten hur läxor förhåller sig till denna bestämmelse i skollagen kan det finnas skäl för skolor att diskutera frågan. På många skolor där man har fört en sådan diskussion finns det gemensamma riktlinjer för att säkerställa att elevernas läxbörda är rimlig, och det verkar också vara vanligt att skolorna följer lokalt beslutade regler om att inte ge läxor från fredag till måndag eller över skolloven.

I en studie av Ingrid Westlund framkom att eleverna upplevde att de ägnade en stor del av sin tid åt läxor och planering av läxorna. Eleverna i studien skrev uppsatser om tid som visade hur stort deras ansvarstagande var för läxorna. Eleverna upplevde ofta att uppgiften var för omfattande, för krävande eller för svår i förhållande till den tid som fanns till deras förfogande, och de önskade sig därför mer tid för att hinna göra klart läxan. Vissa elever efterfrågade längre skoltid i utbyte mot en läxfri fritid.¹⁸

14. <http://fof.se/tidning/2010/2/laxor-for-livet-eller-i-onodan>

15. Westlund, 2007.

16. Barnkonventionen: UD:s skrift *Mänskliga rättigheter – Konventionen om barnets rättigheter*, (2006). Artikel 31: Varje barn har rätt till lek, vila och fritid.

17. 7 kap. 17 § skollagen.

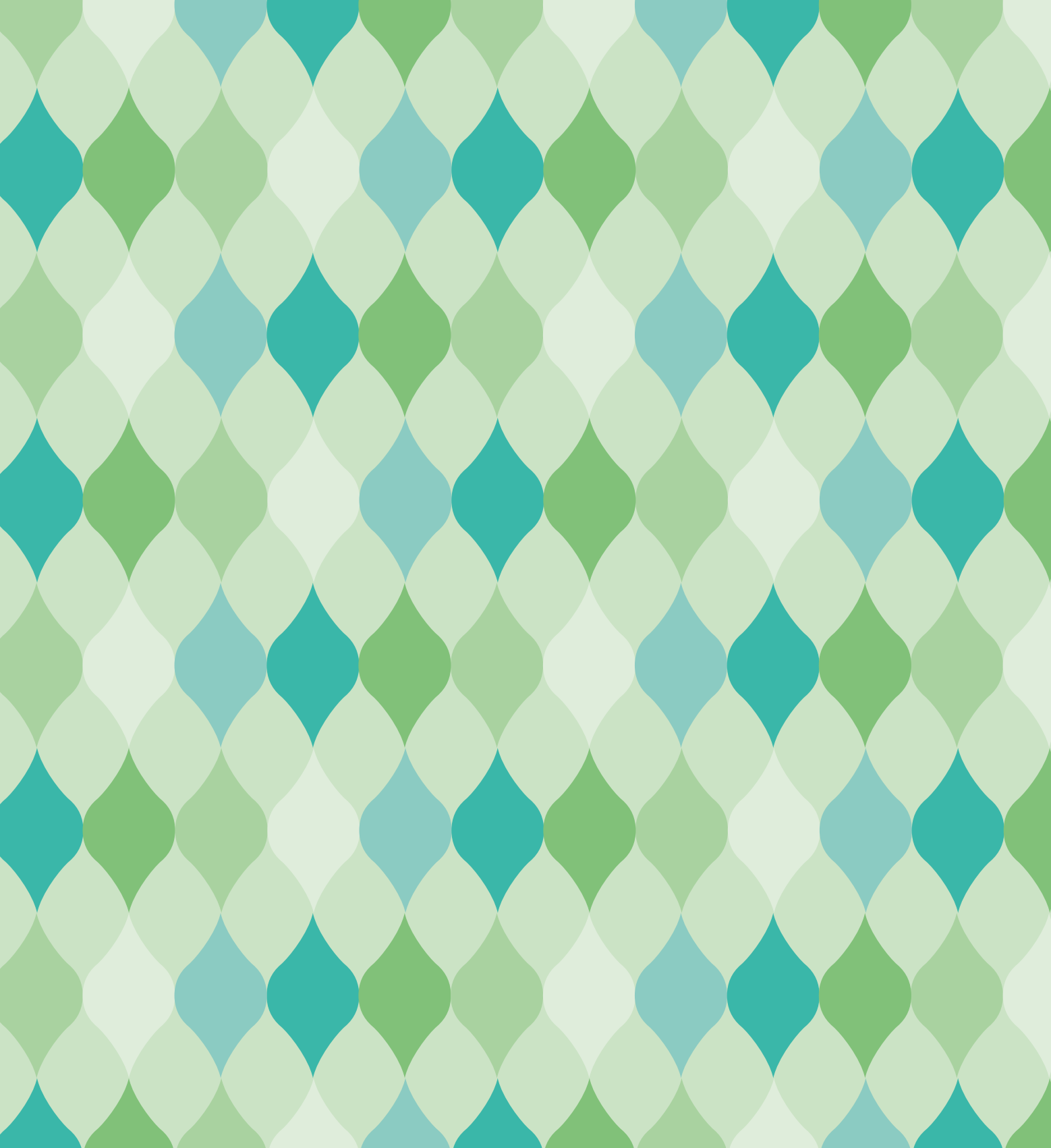
18. Westlund, 2007.

Det kan vara en bra idé att lärare samordnar planeringen av undervisningen med andra lärare, så att arbetsbelastningen blir rimlig för eleverna. Det kan innebära att lärarna planerar så att läxor, prov och inlämningsarbeten fördelas jämnt över terminen. Det framförs ofta som ett krav av stressade högstadie- och gymnasieelever som vittnar om att lärarna inte alltid har den överblick som krävs för att anpassa sin egen läxpraktik till elevernas totala arbetsbörda. Eftersom läxor ofta påverkar fritiden för såväl elever som vårdnadshavare är det viktigt att de ges ett reellt inflytande över skolans sätt att arbeta med läxor.¹⁹

Att diskutera

- Vilka förväntningar finns kring läxor på er skola, från elever, föräldrar och kollegor?
- Vad innebär begreppet läxa för er?
- Vilken sorts skolarbete utanför lektionstiden är vanligt för eleverna på er skola? Får eleverna som regel avgränsade läxor formulerade av läraren, eller större uppgifter där läraren inte styr vad eleverna gör inom respektive utanför lektionstiden?
- Hur mycket tid tycker ni det är rimligt att eleverna ägnar åt läxor i olika åldrar?
- Hur ofta ger ni era elever läxor? Hur kan man bedöma om läxan kommer att ta rimligt lång tid för eleverna att genomföra?
- Hur kan ni arbeta för att ge eleverna inflytande över läxornas innehåll och omfattning?
- Om ni redan har gemensamma riktlinjer kring läxor på skolan: hur är dessa formulerade och hur tycker ni att de fungerar? Om ni inte har sådana riktlinjer: vad skulle ni behöva ena er om, och hur skulle en läxpolicy kunna formuleras?
- Hur kan ni på er skola samordna er så att läxor, prov och inlämningsuppgifter sprids ut för eleverna och hur kan ni säkerställa att eleverna får inflytande över planeringen?

19. 4 kap. 9 § och 12 § skollagen.

Läxors syften och effekter

Generellt syftar de flesta läxor till att på något sätt *bidra till elevens kunskapsutveckling*, men det finns också andra syften med att lärare lägger en del av elevernas studier utanför lektionstid. Läxor ges för att *tiden i skolan inte upplevs räcka till* för att eleverna ska lära sig allt de behöver. Läxor motiveras också med att eleverna *utvecklar goda studievänor* genom att träna på att studera på egen hand, planera sin tid och utveckla ansvarskänsla och uthållighet. Ytterligare ett syfte med läxor är att *ge vårdnadshavarna insyn i skolarbetet*.²⁰

Olika läxor – olika syften

Ovanstående beskriver vilka syften lärare kan ha med att ge läxor över huvud taget. Men det är också viktigt att betona att olika typer av läxor kan ha delvis olika syften utöver de övergripande.

- *Repetitions- eller övningsläxan* är en välkänd typ av läxa som de allra flesta skolelever är bekanta med. Den syftar till att ge eleverna mängdträning och repetition av sådant innehåll som man har arbetat med under lektionerna och som eleverna redan har förstått. En tanke bakom sådana läxor är att den tid eleverna har tillsammans med sin lärare då kan utnyttjas mer effektivt, det vill säga till uppgifter som kräver närvaro och stöd av läraren. Exempel på sådana läxor är glosläxor och läxor på multiplikationstabellen.
- En annan vanlig sorts läxa är den som syftar till att *förbereda eleverna* inför något moment som ska tas upp i undervisningen. Det kan till exempel handla om att eleverna läser ett kapitel ur en skönlitterär bok som följs upp med ett textsamtal under nästa lektion, eller att eleverna får i läxa att observera och dokumentera något i hemmet eller närmiljön som sedan ska ligga till grund för det fortsatta arbetet i klassrummet. Flipped classroom, eller *det flippade klassrummet*, är en särskild variant av förberedelseläxa som har fått mycket uppmärksamhet de senaste åren. Det flippade klassrummet behandlas mer ingående i kapitlet *Läxans kvalitet*.

20. Hellsten, 1997; Van Voorhis, 2004; Cooper & Valentine, 2001.

- En del läxor syftar till att eleverna ska komma i kontakt med ett *innehåll som finns utanför skolan*, och som därför av praktiska skäl inte kan utföras lika bra i skolans lokaler. Det kan till exempel vara läxor där eleverna ska intervjuva sina vårdnadshavare eller någon annan person, eller på annat sätt dra nytta av miljöer utanför skolan i sitt lärande.
- Vissa läxor syftar till att elever ska *komma ikapp* eller ta igen något de har missat i undervisningen. Ibland ges den här sortens läxor i slutet av en lektion bara till de elever som inte hunnit nå de mål för arbetet eller lärandet som läraren har satt upp.
- Det finns också läxor som syftar till att ge läraren ett *rikare underlag för bedömning och betygssättning*. Det kan handla om större eller mindre uppgifter där läraren förväntar sig att eleverna gör en väsentlig del av arbetet utanför lektionstiden.

Olika typer av läxor har olika styrkor och svagheter som gör att de kan vara värda att problematisera ur olika perspektiv, inte minst när det gäller likvärdigheten i undervisningen. Några av de läxor som har omnämnts här kommer att diskuteras längre fram i kapitlen *Läxans kvalitet* och *Sociala och kulturella perspektiv på läxor*.

Läxors effekter

Den internationella läxforskningen rymmer en rad olika teman och är därför svår att överblicka och beskriva rent generellt. Enligt Max Strandbergs forskningsöversikt om läxor är syftet med många internationella studier att undersöka vilka effekter läxor har på elevers kunskapsutveckling.²¹ Generellt visar forskning att läxor ger större effekt på äldre ungdomars lärande än för yngre barn.²² Ett problem med delar av forskningen om läxors effekter är att läxor ofta generaliseras som om alla läxor vore lika varandra. Det kan vara besvärligt att jämföra olika forskares resultat eftersom det inte alltid framgår vilka sorters läxor som studerats. Huruvida elever ska ha läxor eller inte har intresserat forskningen mer än frågor om vad som är en bra läxa och hur den kan förberedas och följas upp.

21. Strandberg, 2013a.

22. Cooper, 1989; Warton, 2001; Liang, 2010; Trautwein m.fl. 2006.

Den internationella läxforskningen domineras av amerikanska forskare som Cooper, Ziegler, Xu och van Voorhis. Det är framförallt Harris Coopers studier som refereras. På senare år hänvisas ofta till John Hatties forskningsöversikt där läxors resultat kan jämföras med andra insatser för att öka undervisningens effekter. Hattie visar att läxor förbättrar elevers resultat till en viss grad men att effekten är förhållandevis blygsam.²³ Inte heller i Hatties studier framgår det vilka sorters läxor som studerats.

Svenska läxforskare har framför allt undersökt sociala konsekvenser av läxor för elever och föräldrar, samt hur läxor påverkar likvärdigheten i undervisningen.²⁴ Av tio svenska läxstudier som publicerats mellan 1993 och 2012 finns det ingen som har fokus på olika läxors effekter på elevers lärande.

Pedagogikprofessorn Jan-Eric Gustafssons studie från 2013 innebar därför ett trendbrott i svensk läxforskning. I en effektstudie visar han att det finns ett positivt samband mellan hur mycket tid klasser i årskurs 8 lägger ner på matematikläxor och deras resultat på matematikprov. Gustafsson kritiserar också internationell forskning om läxors effekter på lärandet och menar att sådana studier måste se till klassens resultat som helhet istället för att utgå från elevernas individuella resultat. Om det på individnivå inte går att se ett positivt samband mellan hur mycket tid eleverna ägnar åt läxor och hur väl de presterar på prov är det lätt att dra den förhastade slutsatsen att läxor inte leder till kunskapsutveckling. I själva verket kan det svaga sambandet istället vara en effekt av att elever med större kunskaper inte får lika många läxor och att de gör läxorna snabbare än elever med sämre ämneskunskaper.²⁵

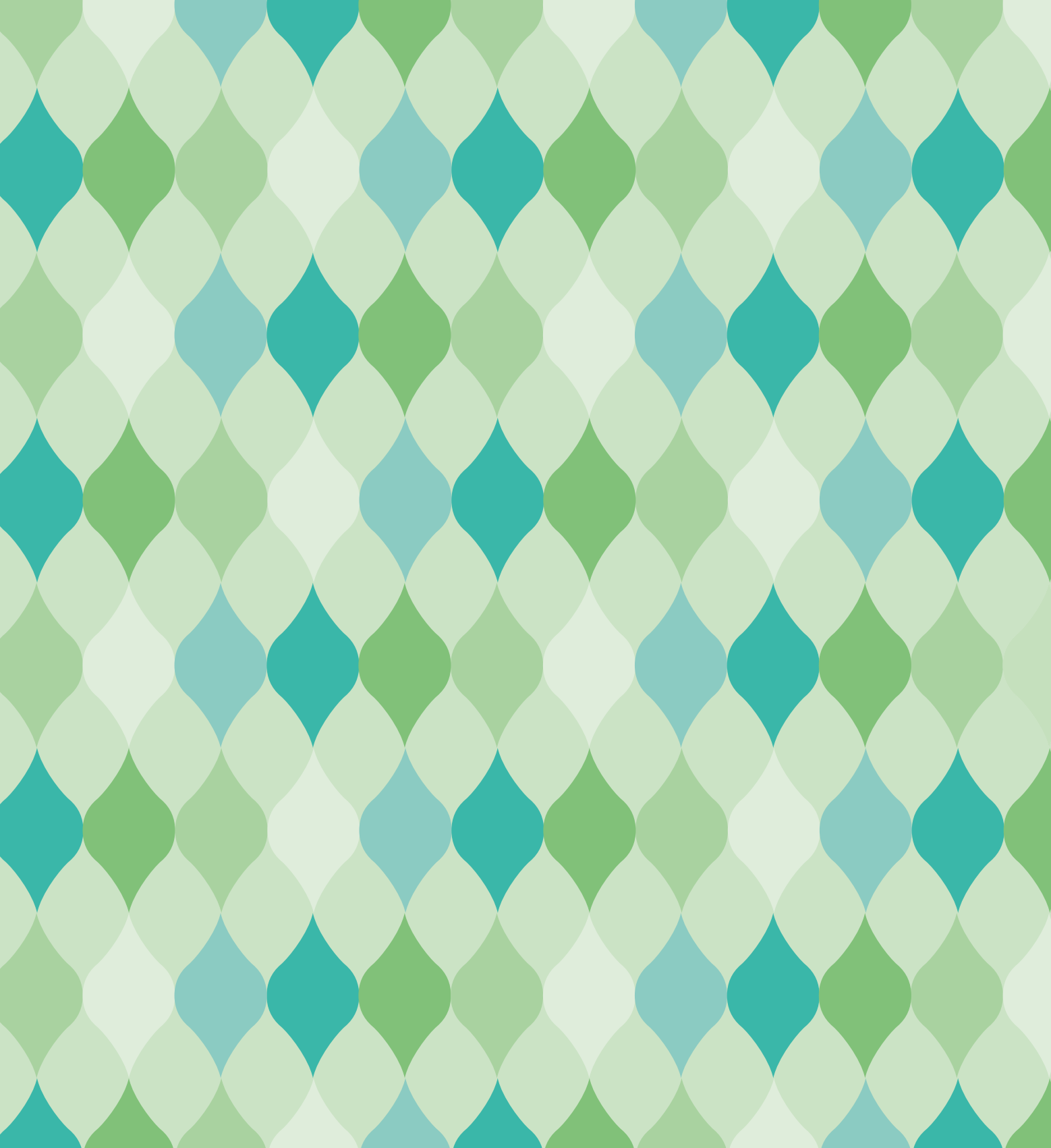
Att diskutera

- Texten tar upp att det kan finnas olika syften med olika typer av läxor. Vilka syften med läxor är vanliga på er skola? Varierar det beroende på elevernas ålder och mellan olika ämnen, och i sådana fall hur?
- Hur kan ni avgöra om de läxor ni ger eleverna uppfyller de syften ni har?

23. Hattie, 2012.

24. Westlund, 2004; Gu & Kristoffersson, 2010; Österlind, 2001; Forsberg, 2007.

25. Gustafsson, 2013.

Läxans kvalitet

Det ingår i rektorers och lärares uppdrag att sträva efter att ständigt utveckla kvaliteten i undervisningen. Effektiva verktyg i detta arbete är den formativa bedömningen där elevernas resultat tas som utgångspunkt för att utvärdera och förbättra undervisningen, och det systematiska kvalitetsarbetet generellt. Om läxor är en del av skolans undervisningspraktik är det viktigt att också inkludera läxan i det ständigt pågående kvalitetsarbetet. Detta material utgår från att läxans kvalitet framför allt beror på i vilken utsträckning den leder till att eleverna utvecklar de kunskaper och förmågor som läroplanen anger och i vilken mån den ger alla elever likvärdiga förutsättningar. De avsnitt som följer belyser olika faktorer som kan påverka läxans kvalitet ur dessa perspektiv.

Läxan ingår i ett undervisningssammanhang

Allt lärande stärks av att den som ska lära sig förstår meningen med det. Vi lyckas bättre med uppgifter vi upplever som meningsfulla och konstruktiva än med uppgifter vi har svårt att se syftet med.²⁶ Om eleverna kan se hur de olika delarna i undervisningsprocessen samspelar är det mer sannolikt att processen leder fram till det önskade målet. Det är rimligt att tro att detta också gäller läxorna. Precis som undervisningen i stort är det därför viktigt att läxor planeras utifrån en genomtänkt analys av vilka metoder som i ett aktuellt arbetsområde bäst stödjer elevernas kunskapsutveckling.

För att uppfattas som meningsfull är det sannolikt viktigt att läxan hänger ihop med den pågående undervisningen i klassrummet och följs upp på ett sådant sätt att den får en tydlig funktion. Enligt nordamerikanska undersökningar värdesätter elever att det finns ett tydligt samband mellan undervisningens mål och läxornas innehåll.²⁷ Läxor eller andra uppgifter som är lösryckta från undervisningssammanhanget är troligen mindre gynnsamma för elevernas kunskapsutveckling. För att

26. Håkansson & Sundberg, 2012.

27. Xu, 2009.

det ska bli tydligt för eleverna hur läxan passar in i den pågående undervisningen är det viktigt att läxan förbereds, förklaras och följs upp i undervisningen på ett bra sätt.

Varje måndag får vi "veckans ord" i läxa. Vi ska lära oss vad orden betyder och att uttala och stava dem. Den här veckan börjar alla ord på R och nästa vecka blir det ord på S. Min lärare kollar att vi har gjort läxan genom ett läxförhör där vi ska skriva rätt ord till rätt förklaring. Annars håller vi just nu på med människans organsystem i biologin. Vi har också en spännande högläsningsbok.

Vi studerar också människans organsystem och läser högt ur en ungdomsbok! Även vi har "veckans ord" i läxa. Vi väljer tillsammans ut ord som vi använt i undervisningen om människokroppen, och ord från högläsningsboken. Sedan använder vi orden när vi samtalar och skriver texter om biologi eller högläsningsboken.

En läxa som "veckans ord" kan enkelt utvecklas för att tydligare hänga ihop med och stödja undervisningen i klassrummet.

ATT FÖRBEREDA OCH INTRODUCERA LÄXOR

Läroplanen anger att kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra.²⁸ Nästan all inläring rymmer element av förståelse, och i arbetet med att skapa förståelse och sammanhang har läraren en central roll. Lärarens skicklighet i att förklara komplexa samband, viktiga principer och abstrakta resonemang har stor betydelse för elevernas resultat.²⁹ Om elever får läxor som handlar om att de utan lärarens hjälp ska förstå ett innehåll går de miste om lärarens djupare kunskaper om innehållet. Risken är då stor att eleverna känner sig hänvisade till olika strategier för ytinläring eller att de konstruerar och tränar in en förståelse för innehållet som i värsta fall är felaktig.³⁰

En viktig ingrediens när det gäller att förbereda läxor är därför att säkerställa att eleverna genom undervisningen har utvecklat den förståelse som krävs för att kunna lösa den uppgift som läxan innebär. Redan år 1919 poängterades i undervisningsplanen för rikets folkskolor att läxor skulle behandla sådant som tagits upp i undervisningen:

*Hemuppgifter givas i sådant som, förut blivit i skolan väl genomgången.*³¹

En läxa som lämnar över ansvaret för förståelsen till eleven själv eller till någon vuxen i elevens närhet är kanske inte tillräckligt förberedd i undervisningen? Alla elever har inte heller likvärdiga möjligheter att lösa en sådan uppgift. Vissa elever kan säkert få innehållet förklarat av sina föräldrar eller någon annan kunnig person, medan andra får klara sig bäst de kan på egen hand.

Ett intryck från samtal med många lärare är att det är relativt vanligt att elever får läxor som går ut på att de ska komma ikapp i undervisningen. Kanske har lektionstiden inte räckt till för att alla ska hinna lösa en uppgift, och de som inte är klara får då i uppgift att slutföra arbetet som läxa. Den sortens läxa kan vara problematisk av flera skäl. Kanske har en elev kommit efter i arbetet för att den ännu inte har förstått det innehåll eller den procedur som uppgiften handlar om. Då är det osannolikt att eleven kommer att lyckas bättre med uppgiften utan tillgång till

28. Skolverket, 2011. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Samma kunskapssyn anges i läroplanerna för grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, förskolan och gymnasieskolan.

29. Håkansson & Sundberg, 2012.

30. Löwing, 2004.

31. Utdrag ur den av K. M: T år 1919 fastställda undervisningsplanen för rikets folkskolor 1919:10.

lärarens förklaringar. Det finns också en uppenbar risk att sådana läxor ofta ges till samma elever som av olika anledningar behöver mer tid på sig för att lösa skoluppgifter, medan elever som förstår och arbetar snabbt får läxor mer sällan. Enligt Gustafsson kan den här typen av läxor vara en viktig del av förklaringen till att undersökningar om läxors effekter på individnivå visar ett ganska svagt samband mellan den mängd läxor elever får och hur väl de presterar i skolan.³²

En annan aspekt av att förbereda läxan är att alla elever förstår vad de ska göra och varför. Eleverna har ju små möjligheter att ställa frågor till läraren om de fastnar på något när de väl sätter sig för att göra sin läxa. Det har också betydelse att eleverna vet hur innehållet i läxan ska följas upp och komma till användning i den fortsatta undervisningen.

UPPFÖLJNING AV LÄXOR

Lika viktigt som det är att förbereda eleverna för läxorna är uppföljningen efteråt. En rad läxforskare har i olika studier visat på vikten av att lärare kommenterar och följer upp läxorna eftersom detta bekräftar elevernas ansträngningar.³³ Uppfattningen att lärare ska följa upp elevers läxor för att de ska bli gjorda är inte ny. Det nämndes i tidskriften Frey redan år 1843:

*Blir lexan ordentligt hörd, så blir hon ock ordentligt läst.*³⁴

Även internationellt erkända forskare understryker betydelsen av att lärare följer upp och kommenterar läxorna. Elever upplever att läxorna är meningslösa att göra om de inte får någon återkoppling från sin lärare.³⁵ Det råder således enighet om att läxorna ska följas upp, eftersom det bekräftar elevernas ansträngning och utgör ett incitament för eleverna att faktiskt göra läxan. Men det finns skäl att tro att läraren kan åstadkomma även andra positiva effekter på elevernas lärande med en genomtänkt uppföljning.

I en jämförelse mellan hur matematik- och NO-lärare i Finland, Sverige och Norge följde upp elevernas läxor fann Grønmo att de finska lärare som ingick i studien följde upp läxorna med gemensamma diskussioner på lektionerna i betydligt högre grad än svenska och norska lärare. De svenska och norska lärarna ägnade

32. Gustafsson, 2013.

33. Strandberg, 2013a.

34. Boivie, 1843.

35. Cooper, 1989; Gu & Kristofferson, 2010; Wilson & Rhodes, 2010.

istället mer tid åt att rätta och bedöma elevernas läxor än åt att diskutera och gå igenom dem gemensamt i klassen. Undersökningen kommer fram till att det är mer gynnsamt för elevernas lärande att få diskutera läxorna än få tillbaka dem rättade.³⁶

Det finns alltså andra sätt att bekräfta elevernas ansträngning med läxorna än att rätta och bedöma dem. Den motiverande effekt som bedömning av läxorna har kan uppnås även genom en uppföljning där läxans innehåll ligger till grund för en fördjupad diskussion och bearbetning i klassrummet. *Förberedelseläxor* av olika slag följs ofta upp på ett naturligt sätt i undervisningen. Sådana läxor syftar ju till att eleverna ska bearbeta eller samtala om läxans innehåll under lektionerna. En del förberedelseläxor går ut på att eleverna ska ta med sig någon erfarenhet eller information tillbaka till skolan för att den ska användas som utgångspunkt för den fortsatta undervisningen. Det handlar då ofta om ett *innehåll som finns utanför skolan*. På så sätt släpper man in världen utanför skolan och gör den till en del av undervisningen. Exempel på en sådan läxa kan vara att eleverna ska rita en karta över ett rum i hemmet som en introduktion till ett arbete om läge, storleksförhållanden och skala i geografi. *Det flippade klassrummet* är benämningen på en populär variant av förberedelseläxor som behandlas mer ingående i texttrutan på nästa sida.

I sammanhanget är det också rimligt att fundera över hur olika sätt att följa upp läxorna påverkar lärarnas arbetsbörda. Att rätta läxor tar mycket tid i anspråk, så för att rättningen ska vara berättigad borde den också vara betydelsefull för elevernas kunskapsutveckling. Om det är som Grønmo visar, att de finska lärarnas sätt att följa upp läxorna genom gemensamma diskussioner ger större effekter på elevernas kunskapsutveckling, finns det stora möjligheter för de lärare som idag ägnar mycket tid åt rättning att förbättra resultaten genom att förändra sitt sätt att följa upp läxorna.

36. Grønmo, 2013.

DET FLIPPADE KLASSRUMMET

Det flippade klassrummet har de senaste åren fått stor uppmärksamhet som pedagogisk metod. Av det skälet fördjupar stödmaterialet här resonemanget om detta fenomen, trots att det ännu år 2014 inte har undersökts systematiskt i forskningen.

Det flippade klassrummet innebär att eleverna får i läxa att inför en lektion ta del av en instruktion, genomgång eller förklaring, för att sedan ha tillgång till lärarens och gruppens stöd när innehållet ska bearbetas i klassrummet. På så sätt vänder man upp och ner på den traditionella strukturen där läxan innebär bearbetning av ett innehåll som tidigare presenterats i klassrummet.

Möjligheter

De som förespråkar det här sättet att arbeta brukar framhålla att läraren får mer tid att stötta eleverna som diskussionspartner och bollplank när eleverna ska lösa olika uppgifter som bygger vidare på genomgångens innehåll, och att det ökar möjligheten att använda gruppen som en resurs för lärandet.

Andra fördelar med det flippade klassrummet är att genomgången eller instruktionen är tillgänglig även senare för elever som råkat missa något lektionstillfälle eller vill ta del av genomgången flera gånger. Det kan vara gynnsamt för många elever att höra samma genomgång flera gånger, inte minst elever med svenska som andraspråk. Det ger eleverna en förförståelse som underlättar deltagandet i klassrummet. De senaste åren har

också lärares filmade genomgångar, eller flippar, kommit att publiceras i öppna eller halvöppna forum på nätet så att andra i det som ibland kallas *det utvidgade kollegiet* kan ta del av dem.

Risker

Trots det flippade klassrummets många möjligheter finns det också risker att vara medveten om. En viktig aspekt är att det är en förutsättning för många varianter av det flippade klassrummet att eleverna har tillgång till fungerande datorer efter skoltid.

När lärare riktar sina genomgångar till en kamera eller mikrofon istället för till en grupp lyssnande elever går de miste om den direkta återkoppling de annars kan få genom instämmande nickar, bekymrade ansiktsuttryck och klagande frågor. Det är därför viktigt att läraren har rutiner för att utvärdera hur innehållet har förståtts av eleverna och vid behov kompletterar med ytterligare förklaringar.

Webbaserade genomgångar innebär goda möjligheter att dela med sig av sin egen undervisning, inspireras av andra lärares idéer och återanvända material som andra har skapat. Samtidigt måste det poängteras att lärare har ansvaret för att undervisningen läggs upp på ett ändamålsenligt och strukturerat sätt. Därför är det viktigt att lärare som använder andras genomgångar gör det på ett sådant sätt att de integreras i och stödjer den egna undervisningen.

Läxan som bedömningsgrundande uppgift

Det är alltså viktigt att lärare följer upp elevernas arbete med läxorna. Men det finns flera skäl att fundera över hur lämpliga läxor är som underlag för summativ bedömning.

För det första är risken uppenbar att det som eleven lämnar in ger en otillförlitlig bild av elevens kunskaper. Om eleverna upplever att läxan har stor betydelse för betyget i ämnet kan de frestas att försöka dölja eventuella kunskapsbrister eller ge sken av större kunskaper än de i själva verket har. Genom att inte använda läxor som underlag för summativ bedömning kan läraren minska risken att elever lämnar in arbeten som de har hittat på internet, eller att läxan till stor del görs av någon annan än eleven själv.

För det andra finns det en risk att läxor som bedöms summativt och påverkar betygssättningen leder till att ambitiösa elever känner sig pressade att lägga ner orimligt mycket tid och ansträngning på skolarbetet utanför den obligatoriska lektionstiden.

Därför är det troligen klokare att i huvudsak använda bedömning av elevernas läxor formativt, det vill säga på ett framåtsyftande sätt för att främja det fortsatta lärandet. En processinriktad bedömning av elevernas arbete med läxorna kan gynna lärandet och skapar inte samma stress som summativ bedömning av varje enskild läxa.

Pedagogisk bedömning, formativ bedömning eller bedömning för lärande kan enligt samstämmig forskning ha stor effekt på elevernas lärande.³⁷ Den syftar dels till att stödja elevernas lärande genom återkoppling, dels till att utveckla undervisningens innehåll och form. Håkansson och Sundberg skriver:

Bedömningen gäller inte bara enskilda elever utan syftar också till reflektion och värdering av egen och kollegors undervisning för att utveckla undervisningen.³⁸

37. Black & Wiliam, 1998; Wiliam, 2013; Hattie, 2012.

38. Håkansson & Sundberg, 2012.

Intresset för formativ bedömning har varit stort bland skolforskare både i Sverige och internationellt en längre tid³⁹ och under 2000-talets första årtionde har det fått stort genomslag även bland lärare.⁴⁰ I en forskningsöversikt med 2000 studier om formativ bedömning och återkoppling visar Hattie & Timperley att det är en av de mest effektiva metoderna för att stödja elevers lärande.⁴¹ Hattie skriver också:

Bland den [sic!] kraftfullaste av alla interventioner är återkoppling eller formativ utvärdering – som ger lärare information om vart de är på väg, hur de ska komma dit och vad som är nästa steg. Den viktigaste faktorn är att lärarnas förhållningssätt är att söka sådan återkoppling om sin påverkan på eleverna för att utifrån den ändra, förbättra eller fortsätta med sina undervisningsmetoder. Ett sådant förhållningssätt – det vill säga att ställa de tre återkopplingsfrågorna ”Vart är jag på väg?”, ”Hur ska jag komma dit?” och ”Vad är nästa steg?” – tillhör de mest kraftfulla påverkansfaktorer på elevprestationer som vi känner till.⁴²

I Grønmos undersökning av läxpraktiken i några nordiska länder framkom att norska lärare i allt större utsträckning gav formativ feedback till eleverna och allt mer sällan lät läxorna ligga till grund för betygssättningen. Denna förändring var enligt Grønmo inte synbar bland de svenska lärarna. Undersökningen blottlägger en skiljelinje mellan två olika sätt att se på hur läxor ska följas upp: genom summativ bedömning av elevernas prestationer eller formativt, som underlag för det fortsatta lärandet.⁴³

39. Se till exempel Lundahl & Folke-Fichtelius, 2010; Jönsson, 2011; Lindberg, 2011.

40. Wallberg, 2013.

41. Hattie & Timperley, 2007.

42. Hattie, 2012.

43. Grønmo, 2013.

FÖRBEREDELSEN, LÄXAN OCH UPPFÖLJNINGEN HÄNGER IHOP – ETT EXEMPEL

För att läxan ska upplevas som meningsfull och begriplig är det viktigt att den utgör en del i det som pågår i undervisningen. Genom förberedelser i undervisningen kan eleverna få förståelse för det innehåll eller de metoder som läxan sedan ska handla om. Genom meningsfull uppföljning fördjupas elevernas kunskaper samtidigt som de får bekräftelse på att de har gjort läxan och känner att ansträngningen har varit till nytta.

Exemplet nedan visar hur en läxa i samhällskunskap kan bli en del av undervisningen genom relevanta förberedelser och en uppföljning där själva läxan bearbetas.

Förberedelse

I undervisningen har klass 7A behandlat principer för nyhetsvärdering, det vill säga varför vissa händelser blir nyheter och inte andra, eller varför vissa nyheter blir stora rubriker och andra små notiser. Eleverna skriver ner de principer för nyhetsvärdering som läxan ska handla om. Läraren förklarar vilken uppgift klassen har i läxa och berättar hur den ska följas upp.

Läxa

Som läxa får klassen i uppgift att titta på en nyhetssändning på tv och skriva ner vilka nyheter som tas upp, samt fundera över vilka principer för nyhetsvärdering som kan ha legat till grund för urvalet i sändningen. Som stöd använder eleverna listan över nyhetsvärderingsprinciper som de har fått skriva ner inför läxan.

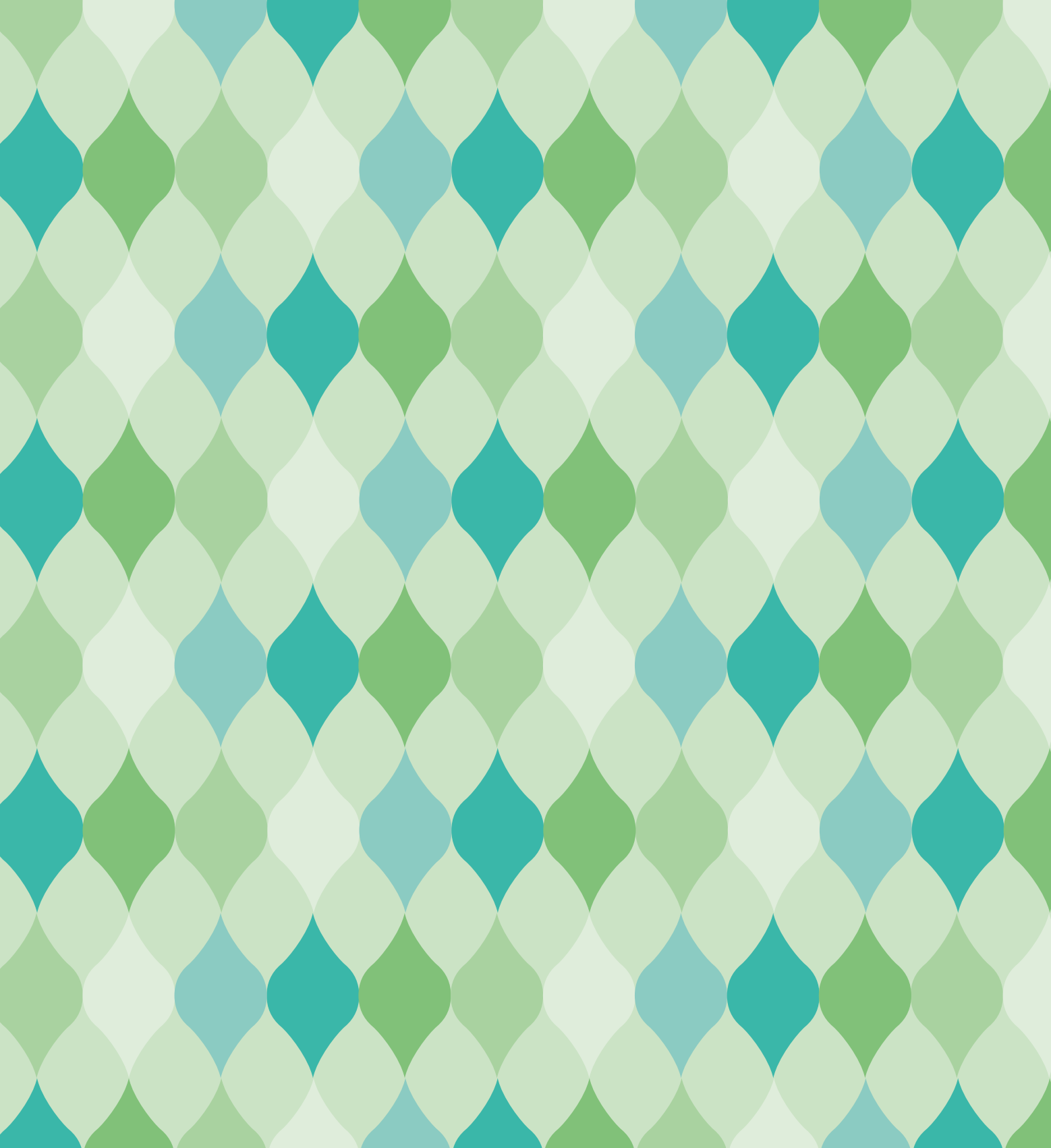
Uppföljning

Läxan följs sedan upp i en klassrumsdiskussion där eleverna får knyta konkreta exempel från sändningen till de generella principer för nyhetsvärdering som man har gått igenom. Läraren gör ingen summativ bedömning av elevernas enskilda insatser under diskussionen, men i den mån eleverna visar bristande förståelse för delar av innehållet kan läraren dra nytta av den informationen för att ytterligare stärka undervisningen kring dessa delar.

Att diskutera

- Kapitlet beskriver vikten av att läxan hänger ihop med den pågående undervisningen. Vilka erfarenheter har ni när det gäller detta? Dela med er av exempel från er egen undervisning och läxpraktik!
- Hur kan ni arbeta med att förbereda eleverna inför en läxa?
- Hur kan ni följa upp olika sorters läxor? Ge varandra exempel både på effektiv uppföljning och på sådant som upplevts som tidskrävande men i slutändan mindre givande för elevernas lärande!
- Hur ser ni på att ge bedömningsgrundande uppgifter som läxa?

Sociala och kulturella perspektiv på läxor

Läxor och likvärdighet

I Sverige och internationellt riktas ofta kritik mot att läxor kan förstärka de skillnader i studieresultat som finns mellan elever beroende på socioekonomisk bakgrund, migrationsbakgrund eller föräldrarnas utbildningsnivå.⁴⁴ Läxor kan bidra till minskad likvärdighet både på makronivå i utbildningssystemet som helhet och på mikronivå i den enskilda skolan eller klassen.

FÖRVÄNTNINGAR PÅ ELEVERNA PÅVERKAR LÄXORNA

På makronivån visar forskning att olika förväntningar på elevers möjligheter att lära sig beroende på socioekonomisk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå påverkar både omfattningen och kvaliteten på de läxor eleverna får. Forskning från USA visar att elever i socialt utsatta skolor möter lägre förväntningar från lärarna och får färre och enklare läxor än elever i socioekonomiskt starka skolor.⁴⁵

Skolforskning visar generellt att lärarens förväntningar påverkar elevernas möjligheter att lära sig. Höga och realistiska förväntningar på eleverna i kombination med ett stöttande förhållningssätt kan både höja elevernas motivation och lärarens ambitioner med undervisningen.⁴⁶

LIKVÄRDIGA ENSKILDA LÄXOR

Att läxor kan försämra likvärdigheten i utbildningssystemet i sin helhet är förstås svårt för den enskilda läraren att påverka. Men genom att tänka igenom hur läxorna förbereds, konstrueras och följs upp i undervisningen kan läraren i alla fall på mikronivå se till att de egna eleverna ges likvärdiga förutsättningar att göra läxorna.⁴⁷

Som framgått tidigare i texten kan läxan skapa likvärdighetsproblem om den inte är tillräckligt förberedd i undervisningen och eleverna därför tvingas söka de

44. Österlind, 2001; Högdin, 2006; Strandberg, 2013b.

45. Bempechat m.fl., 2011.

46. Håkansson & Sundberg, 2012.

47. Westlund, 2004.

förklaringar som uppgiften kräver på egen hand. Elever vars vårdnadshavare har kort utbildning eller ont om tid får svårare att göra sådana läxor än elever med bättre förutsättningar att få hjälp med läxorna hemma.

Det är centralt för likvärdigheten att eleverna har förstått det innehåll eller de procedurer som läxan kräver, genom den undervisning de har fått. Till exempel brukar läxor som innebär *repetition* och mängdträning av sådant som eleverna redan har förstått genom undervisningen kunna vara möjliga att göra för alla elever. Det är också viktigt att eleverna har förstått vad de förväntas göra och hur läxan ska följas upp i klassrummet. Det finns en risk att elever som inte förstår vad de ska göra lägger skulden på sig själva och börjar tveka på sin egen förmåga. I förlängningen kan dessa elevers motivation sjunka så att de slutar att göra läxorna.

En annan likvärdighetsfaktor handlar om den tid och ansträngning läxan kan förväntas kräva av olika elever. Läxor som innebär läsning eller skrivning av längre textstycken kan befaras ta orimligt mycket tid i anspråk för elever som läser eller skriver långsamt, medan elever som arbetar snabbare klarar av läxan med betydligt mindre ansträngning. Om en skola ger många sådana läxor är det lätt att föreställa sig att arbetsbördan kan bli övermäktig för vissa elever medan andra inte får tillräckliga utmaningar.

LIKVÄRDIGA YTTRE FÖRUTSÄTTNINGAR

Lärare kan också tänka på att formulera läxor på ett sådant sätt att alla elever har tillgång till material och andra yttre förutsättningar som krävs för att lösa uppgiften, eller på något annat sätt erbjuda likvärdiga möjligheter. I en amerikansk undersökning framkommer att många elever saknar lugn och ro i hemmet vilket leder till att de inte kan göra läxorna.⁴⁸ Även i Sverige finns det elever som av trångboddhet eller andra skäl har dåliga förutsättningar att göra läxorna i hemmet. Sedan en tid är det därför vanligt att svenska skolor utifrån likvärdighetsargument erbjuder eleverna tillgång till skolans lokaler och andra resurser för studier utanför den obligatoriska lektionstiden. På så sätt underlättar skolorna för de elever som saknar goda möjligheter att utföra skolarbete i hemmet. I Skolverkets utvärdering av läxhjälp på tio skolor framkommer att de elever som deltar upplever läxhjälpen som värdefull, men att verksamheten ofta inte når de elever som står allra längst från godkända betyg.⁴⁹

Ytterligare ett sätt för skolan att bidra till en likvärdig läxpraktik är att säkerställa att läxorna ges med god framförhållning så att eleverna har möjlighet att planera

48. Bempechat m.fl., 2011.

49. Skolverket, 2014.

när de ska göras. En läxa som ges till efterföljande dag kan bli svår att göra för en elev som har andra aktiviteter inplanerade under kvällen. Det kan också vara klokt att ge eleverna möjlighet att påverka när läxorna ska göras såväl som läxornas omfattning och utformning.

Slutligen bör det påpekas att likvärdighet inte innebär att alla elever måste få samma uppgift i läxa. Läxan kan individanpassas utifrån olika elevers behov och förutsättningar. Och även när alla elever får samma läxa kan läraren genom att ge öppna och utmanande uppgifter ge eleverna ett individuellt utrymme att lösa uppgifterna på olika sätt och komma fram till olika resultat.

Exempel på slutna och öppna uppgifter. Likvärdighet är inget hinder för individualisering. Öppna uppgifter kan lösas på olika sätt.

LÄXA

Läs det sista kapitlet i Hungerspelen. Svara sedan på frågorna:

- Beskriv kortfattat de två huvudpersonerna Katniss och Peeta.
- I vilket distrikt bor Katniss och vad är huvudnäringen i det distriktet?
- Varför anordnas Hungerspelen?
- Vem vinner Hungerspelen?

LÄXA

Läs det sista kapitlet i Hungerspelen. När vi ses i skolan igen ska vi samtala om handlingen i boken och de val som personerna i den gör eller tvingas göra. Förbered dig genom att fundera på följande frågor:

- Vad tycker du om Katniss sätt att lösa situationen när hennes lillasyster blev utvald att delta i Hungerspelen?

- Om du hade varit Katniss eller Peeta, hur skulle du ha gjort i den personens situation? Varför skulle du ha gjort så?
- Skriv ner punkter som hjälper dig att minnas hur du tänkte så att du kan berätta om det under samtalet i skolan.

Läxor som källa till konflikt eller samarbete

I många studier framkommer att läxor kan leda till konflikter och motsättningar mellan eleverna och deras vårdnadshavare.⁵⁰ Konflikterna, som ofta är mest påtagliga när eleverna går i de senare årskurserna i grundskolan, kan handla om på vilket sätt läxorna ska göras eller när på dagen. Ofta vill barnen skjuta upp läxläsningen medan föräldrarna vill att läxorna görs så snart som möjligt. I sin studie av sexton medelklassfamiljers vardagsliv visar Forsberg att föräldrar kan lägga ner mycket tid och engagemang på barnens läxor, samtidigt som de saknar egentligt inflytande över läxorna.⁵¹

Det finns stora skillnader i hur vuxna och barn uppfattar syftet och meningen med läxorna.⁵² Yngre elever har svårare än äldre elever att förstå vad det innebär att ta ansvar för skolarbetet. När andraklassare intervjuades av Warton om varför de gjorde läxorna uppgav de att det var för att de vuxna skulle bli nöjda och för att de själva skulle undvika att få problem.⁵³ Enligt vissa forskare är det inte förrän i tio- elvaårsåldern som elever kan förstå att läxor kan ha ett värde.⁵⁴

ANSVAR KAN FÖRSKJUTAS TILL HEMMET

Kanske kan konflikter som uppkommer mellan barn och föräldrar och som har med läxor att göra tas som en varningssignal om att läxorna är problematiska. Är de läxor skolan ger för många eller för otydliga? Läger de över ansvaret för undervisningen på hemmet?

Om skolan förväntar sig att elevernas vårdnadshavare ska förklara och förhöra läxor kan det skapa konflikter mellan barn och vårdnadshavare. I fall då föräldrarnas förklaringar skiljer sig från lärarens kan det skapa förvirring och irritation hos eleven.

50. Corno, 1996; Solomon, Warin & Lewis, 2002; Patall, Cooper & Robinson, 2008; Symeou, 2010; Van Voorhis, 2011; Forsberg, 2007; Gu & Kristoffersson, 2010.

51. Forsberg, 2007.

52. Warton, 2001; Brook m.fl., 2007; Westlund, 2007.

53. Warton, 2001.

54. Warton, 2001; Brook m.fl., 2007.

Jag kan hjälpa dig om jag får använda liggande stolen, okej?

Jag vill bara ha lite hjälp med matten. Inte lära mig ett helt annat sätt att dividera!

Om vårdnadshavare förväntas förklara till exempel matematiska procedurer för sina barn kan det skapa konflikter.

LÄXAN SOM MÖTESPLATS

Men läxan behöver inte vara en källa till konflikt mellan barn och föräldrar. Den kan istället fungera som en yta där vårdnadshavare kan få insyn i barnens skolarbete. Läxan kan ge elevernas vårdnadshavare möjligheter att följa det egna barnets lärande och det innehåll som behandlas i skolan. På så sätt kan läxan fungera som redskap för att skapa en närmare samverkan mellan hem och skola, vilket kan vara särskilt betydelsefullt i mångkulturella skolor där det ibland finns ett kulturellt och socialt avstånd mellan föräldrar och lärare.⁵⁵

I ett par amerikanska studier användes läxor som utformats för att stimulera föräldrarnas intresse och engagemang för barnens skolgång och deras läxor. Föräldrarnas roll i samband med läxläsningen var främst att lyssna på vad barnen kunde berätta om de olika teman som man arbetade med i skolan, inte att undervisa barnen i hur uppgifterna skulle lösas. Resultatet visade att de elever som deltog förbättrade sina prestationer samtidigt som eleverna och föräldrarna fick en mer

55. Strandberg, 2013b.

positiv syn på skolan och på samarbetet.⁵⁶

När elever beskriver undervisningen i skolan och vad och hur de lär sig finns goda förutsättningar för att de utvecklar både sitt ordförråd och sitt lärande. De vuxna behöver inte förklara och hjälpa barnen med läxan utan det kan räcka med att sitta tillsammans och intressera sig för vad läxorna innehåller. Vårdnadshavarna behöver inte ha gått i svensk skola eller kunna läsa på svenska för att lyssna när barnen utifrån läxan berättar om innehållet i undervisningen.⁵⁷

SAMARBETSLÄXOR

I Sverige genomfördes en studie med så kallade samarbetsläxor i samhällsorienterande ämnen och svenska/svenska som andraspråk. Läxorna bestod i att eleverna skulle intervjua sina föräldrar eller andra vuxna, till exempel skolans fritidsledare, om deras erfarenheter av rädsla och andra företeelser. Efter att eleverna diskuterat läxan hemma berättade alla elever för varandra i skolan vad föräldrarna sagt. På så sätt bidrog föräldrarna inte bara som diskussionspartners hemma utan även med innehåll till undervisningen.⁵⁸

Föräldrarnas bidrag kunde få funktionen av *sekundära erfarenheter*⁵⁹ för eleverna att använda i de texter de skrev som uppföljning till läxan. Motivet till att utgå ifrån föräldrarnas livserfarenheter och värderingar var att skapa likvärdiga möjligheter för alla elever att göra läxan oavsett vilken utbildningsbakgrund föräldrarna hade. Utgångspunkten för forskningen, som bedrevs tillsammans med verk samma lärare, var bland annat att undersöka om föräldrars livserfarenheter kunde användas som en resurs i undervisningen och att undersöka möjligheterna för ett innehållsligt samarbete mellan hem och skola. Läxorna ledde till att eleverna fick möta ett varierat och mångkulturellt innehåll vilket erbjöd goda möjligheter till perspektivväxling.⁶⁰

56. Van Voorhis, 2009; Bailey, 2006.

57. Strandberg, 2013b.

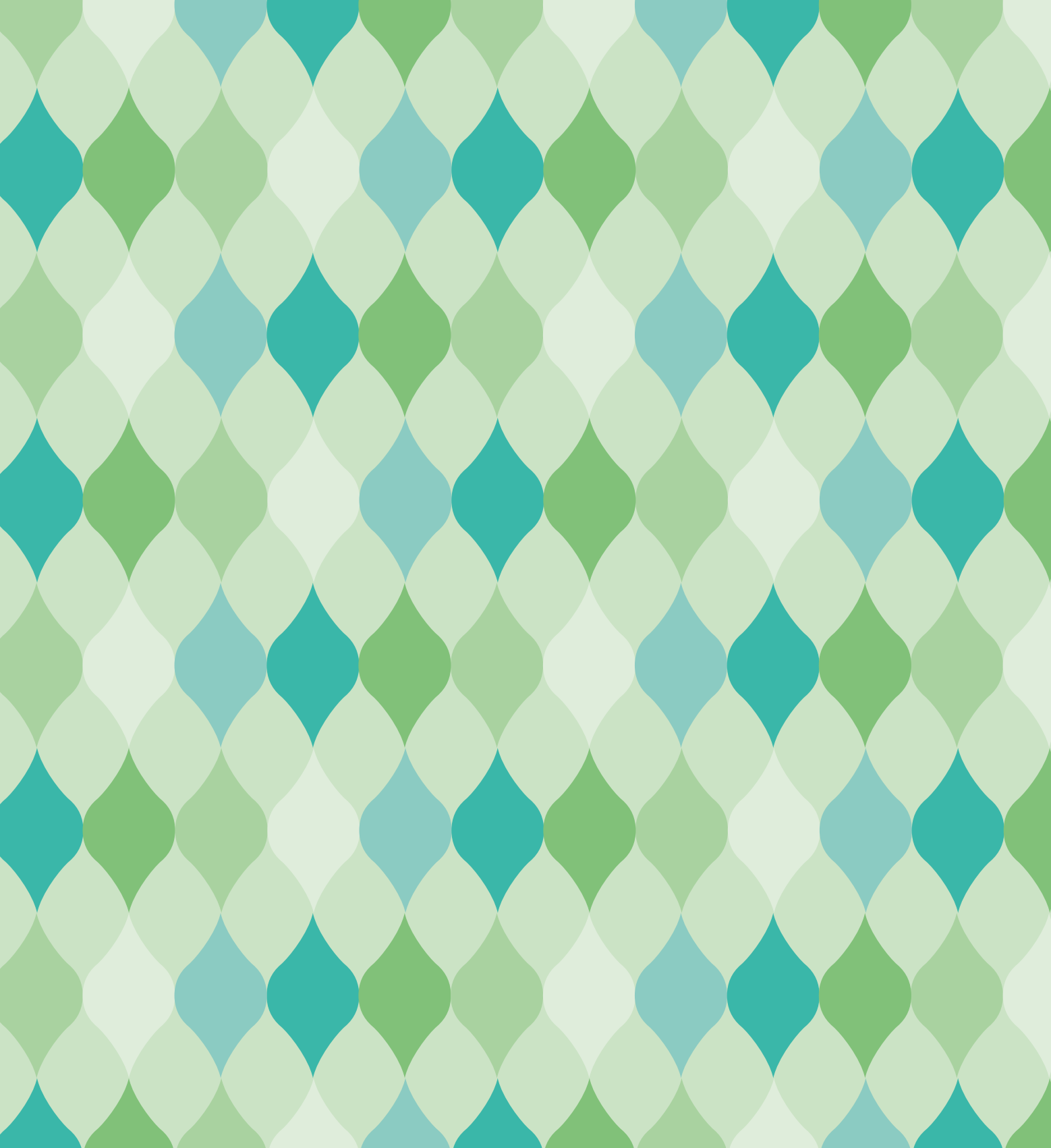
58. Holmberg m.fl., 2010; Strandberg, 2013b.

59. Vygotskij, 1930/95.

60. Holmberg m.fl., 2010; Strandberg, 2013b.

Att diskutera

- Amerikansk forskning visar att elever på skolor i resursstarka områden möts av högre förväntningar än elever i socioekonomiskt utsatta områden, och att skillnaden i förväntningar syns i vilken typ av läxor eleverna får. Vilka förväntningar på eleverna signalerar de läxor ni ger?
- Vad vet ni om era elevers förutsättningar att göra olika sorters läxor hemma? Hur kan ni utifrån den kunskapen utveckla skolans arbete med läxor så att alla elever ges likvärdiga möjligheter?
- Hur kan ni arbeta med läxor för att säkerställa att alla elever kan göra dem utan att få kvalificerad hjälp?
- Hur kan läxor konstrueras så att det inte blir för stora skillnader i hur mycket tid och ansträngning de kräver av olika elever?
- Vilket inflytande har era elever över läxorna idag, och vilket inflytande tycker ni att det är rimligt att eleverna har?
- Hur kan läxor formuleras så att de skapar utrymme för individualisering utan att ge avkall på likvärdigheten?
- Hur kan ni arbeta med läxor så att de skapar positiva relationer mellan skolan och elevernas vårdnadshavare?

Litteratur

Bailey, L. B., Silvern, S. B., Brabham E. & Ross M. (2004). The Effects of Interactive Reading Homework and Parent Involvement on Children's Inference Responses. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 32, (3) (173–178).

Barnkonventionen: UD:s skrift Mänskliga rättigheter – Konventionen om barnets rättigheter, (2006). <http://www.barnombudsmannen.se/publikationer/>

Bempechat, J., Li J., Neier S. M., Gillis C. A. & Holloway S. D. (2011). The homework experience: Perceptions of low-income youth. *Journal of Advanced Academics*, 22, (2), 250–78.

Black P. & Wiliam D. (1998). Assessment and Classroom Learning, Assessment in Education. *Principles, Policy & Practice*, 5, (1), 7–74.

Black, P. & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21, (1), 5–31.

Boivie, P. G. (1843). Pedagogik Betänkande om Studentexamen. *Frey: tidskrift för vetenskap och konst*, 3, (58), 378.

Brock, C. H., Lapp, D., Flood, J., Fisher D. & Han, K. T. (2007). Does homework Matter? An Investigation of Teacher Perceptions About Homework Practices for Children From Non-dominant Backgrounds. *Urban Education*, 42, (2), 348–372.

Cooper, H. (1989). Home and Community. Factors and Classroom Follow-up in Homework Research on Teaching. Monograph Series, Longman: New York & London.

Cooper, H. & Valentine, J. C. (2001). Using Research to Answer Practical Questions about Homework. *Educational Psychologist*, 36, (3), 143–153.

Corno, L. (1996). Homework Is a Complicated Thing. *Educational Researcher*, 25 (8), 27–30.

Epstein, J. L. & Van Voorhis, F. L. (2001). More than minutes: Teachers' roles in designing homework. *Educational Psychologist*, 36, (3), 181–93.

- Forsberg, L. (2007). Homework as serious family business: power and subjectivity in negotiations about school assignments in Swedish families. *British Journal of Sociology of Education*, 28, (2), 209–222.
- Forskning & Framsteg (2010). *Läxor- för livet eller i onödan?* Hämtad 2014-09-01 från <http://fof.se/tidning/2010/2/laxor-for-livet-eller-i-onodan>
- Grønmo, L. S. (2013). Lekser i matematik og naturfag. I L. S. Grønmo & T. Onstad (Red.), *Opptur og nedtur. Analyser av TIMSS-data for Norge og Sverige*. Oslo: Akademika forlag.
- Gu, L. & Kristoffersson, M. (2010). ”Hemma blir som skola” Elevperspektiv på hemläxor. *Locus*, 4, (10), 50–65.
- Gustafsson, J. E. (2013). Causal inference in educational effectiveness research: School Effectiveness and School Improvement. *An International Journal of Research, Policy and Practice*, 24, (3), 275–295.
- Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77, (1), 81–112.
- Hattie, J. (2012). *Synligt lärande för lärare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hellsten, J. O. (1997). Läxor är inget att orda om. Läxan som fenomen i aktuell pedagogisk litteratur. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 2, (3), 205–220.
- Hellsten, J. O. (2000). Skolan som barnarbete och utvecklingsprojekt: en studie av hur grundskoleelevers arbetsmiljö skapas – förändras – förblir som den är. Uppsala studies in Education, 86, Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala Universitet.
- Holmberg, H., Schyborger, M. & Strandberg, M. (2009). *En helt annan läxa – Lärarhandledning för samarbetsläxor*. Andra utökade upplagan. Stockholms stad, Stockholm: Kompetensfondens kansli.
- Hughes, M. & Greenhough, P. (2004). Learning from homework: a case study in Learning to Read Critically. I L. Poulson & M. Wallace (Red.), *Teaching & Learning*. London: Sage Publications.
- Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012). *Forskning om undervisning och lärande – en internationell och nationell översikt (Sammanfattning från CARL- projektet)*. Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, Linnéuniversitetet, Nr 9, Växjö.

Högdin, S. (2006). Hemmets resurser. Om ungdomars upplevelse av föräldrars stöd och engagemang i deras skolgång. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 11, (1), 1–19.

Johansson, E. (1983). *Kyrkoböckerna berättar*. Stockholm: Liber förlag.

Jönsson, A. (2013). *Lärande bedömning*. Malmö: Gleerups.

Kling Sackerud, L. A. (2009). Elevers möjligheter att ta ansvar för sitt lärande i matematik. En skolstudie i postmodern tid. Doktorsavhandling nr 32 i pedagogiskt arbete Umeå universitet.

Kungl. Skolöverstyrelsen (1955). *Undervisningsplan för Rikets Folkskolor*. Stockholm: Svenska Bokförlaget Norstedts.

Liang, X. (2010). Assessment use, self-efficacy and mathematics achievement: comparative analysis of PISA 2003. Data of Finland, Canada and the USA. *Evaluation & Research in Education*, 23, (3), 213–229.

Lindström, L., Lindberg, V. & Pettersson, A. (Red.). (2013). *Pedagogisk bedömning: att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Lundahl, C. (2004). En läroplansteoretisk och läroplanshistorisk analys av kunskapsbedömning i Sveriges första läroverksstadgar 1561–1724. *Studies in Educational Policy and Educational Philosophy*, E-tidskrift 2004:2, 1–31.

Lundahl, C. & Folke-Fichtelius, M. (Red.). (2010). *Bedömning i och av skolan: praktik, principer, politik*. Lund: Studentlitteratur.

Löwing, M. (2004). Matematikundervisningens konkreta gestaltning: en studie av kommunikationen lärare – elev och matematiklektionens didaktiska ramar. Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg.

Patall, A. E., Cooper, H. & Robinson, J. C. (2008). Parent involvement in Home-work: A Research Synthesis. *Review of Educational Research*, 78, (4), 1039–1101.

Pedagogiska magasinet (2013). *Läxor – för föräldrarnas, lärarnas eller elevernas skull?* Hämtad 2014-09-01 från <http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2013/04/30/laxor-foraldrarnas-lararnas-eller-elevernas-skull>

Resnick, L. & Resnick, B. (1977). The nature of literacy: An historical exploration. *Harvard Education Review*, 47, 370–385.

- Sadler, D. R. (1989). Formative assessment and the design of instructional systems. *Instructional Science*, 18, 119–144.
- Skollagen (2010:800). *Svensk författningssamling* (SFS) Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet, Stockholm.
- Skolverket (1994). Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, (Lpo 94). Västerås: Regeringskansliet.
- Skolverket (2011). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 2011). Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2009). Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? En sammanfattande analys. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2014). Mer än bara läxor – En utvärdering av läxhjälp på tio skolor. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3264>
- Skolöverstyrelsens skriftserie (1962). *Läroplan för grundskolan* (Lgr 62). Stockholm: Skolöverstyrelsen.
- Skolöverstyrelsens skriftserie (1969). *Läroplan för grundskolan* (Lgr 69). Stockholm: Skolöverstyrelsen.
- Skolöverstyrelsen (1980). *Läroplan för grundskolan* (Lgr 80). Stockholm: Liber utbildningsförlaget.
- Solomon, Y., Warin, J. & Lewis, C. (2002). Helping with Homework? Homework as a Site of Tension for Parents and Teenagers. *British Educational Research Journal*, 28, (4), 603–622.
- Strandberg, M. (2013a). Homework – is there a connection with classroom assessment? A review from Sweden. *Educational Research*, 55, (04), 325–346.
- Strandberg, M. (2013b). *Läxor om och för kulturell mångfald med föräldrars livserfarenheter som resurs – några kritiska aspekter*. Doktorsavhandling i didaktik. Institutionen för pedagogik och didaktik nr 25, Stockholms universitet.
- Svenska Akademien (1942). Svenska akademins ordbok (spalt: L1803), Lund.
- Symeou, L. (2010). Mind the Gap! Greek-Cypriot parents and Their Children's Homework. I R. Deslandes (Red.), *International perspectives on student outcomes and Homework Family – School – Community Partnerships*. London: Routledge.

Trautwein, U., Lüdtke, O., Schnyder, I. & Niggli, A. (2006). Predicting Homework Effort: Support for a Domain-Specific, Multilevel Homework Model. *Journal of Educational Psychology*, 98, (2), 438–456.

Utdrag ur den av K. M:T år 1919 fastställda undervisningsplanen för rikets folkskolor. *Anvisningar för undervisningsarbetets bedrivande i Folkskolan*. Stockholm: Magn. Bergvalls Förlag.

Van Voorhis, F. L. (2004). Reflecting on the homework ritual: Assignments and designs. *Theory into Practice*, 43, (3), 205–212.

Van Voorhis, F. L. (2009). Does Family Involvement in Homework Make a Difference? Investigating the Longitudinal Effect of Maths and Language Art Interventions. I R. Deslandes (Red.), *International perspectives on student outcomes and Homework Family – School – Community Partnerships*. London: Routledge.

Van Voorhis, F. L. (2011). Costs and Benefits of Family Involvement in Homework. *Journal of Advanced Academics*, 22, (2), 220–249.

Vygotskij, L. S. (1930/1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Wall, P. & Karlefjärd, A. (2013). *Läxor – en forskningsöversikt*. Karlstads Kommun www.pedagogvarmland.se/sites/.../laxor_-_en_forskningsoversikt.pdf

Wallberg, H. (2013). *Formativ bedömning i Praktiken: Från förmedling till förståelse*. Stockholm: Gothia Fortbildning.

Warton, P. W. (2001). The Forgotten Voices in Homework: Views of Students. *Educational Psychologist*, 36, (3), 155–165.

Westlund, I. (2004). *Läxberättelser – läxor som tid och uppgift*. Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Westlund, I. (2007). Läxan – en svårfångad företeelse. I K. Granström (Red.), *Forskning om lärares arbete i klassrummet*. Forskning i fokus, nr. 33. Kalmar: Myndigheten för skolutveckling.

Wiliam, D. (2013). Att följa lärande: formativ bedömning i praktiken. Lund: Studentlitteratur.

Wilson, J. & Rhodes, J. (2010). Student Perspectives on Homework. *Education*, 131, (2), 351–358.

Xu, J. (2009). Homework management reported by secondary school students. A multilevel analysis. I R. Deslandes (Red.), *International perspectives on student outcomes and homework family – school – community partnerships*. London: Routledge.

Österlind, E. (2001). *Elevers förhållningssätt till läxor. En uppföljningsstudie*. Rapport 2001:1. Falun: Högskolan Dalarna.

Det här materialet syftar till att ge lärare och rektorer ett underlag för att reflektera över och diskutera skolans läxpraktik. Materialet lyfter fram vad styrdokument och forskning säger som kan bidra till att de läxor som ges används på ett genomtänkt sätt för att stödja elevernas kunskapsutveckling.

Den bärande tanken genom materialet är att mycket av det som kännetecknar god undervisning generellt också går att överföra till ett resonemang om vad en god läxa kan vara. Det kan handla om att läxan är meningsfull för att den hänger ihop med det som sker i klassrummet, att den är väl förberedd och att den följs upp på ett sätt som stödjer lärandet. Det handlar också om att säkerställa att alla elever har möjlighet att lyckas. Den goda läxan lämnar inte eleven ensam med ansvaret för att lära sig. Den kräver inte heller att eleverna får hjälp av sina vårdnadshavare eller någon annan person.

Det är Skolverkets förhoppning att materialet ska inspirera till fruktbara samtal och bidra till att de läxor som eleverna får är så bra som möjligt.

Skolverket

www.skolverket.se